

УДК 82–9

Р.В. Ярошенко

ВПЛИВ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ НА СВІДОМІСТЬ ЧИТАЧА СЕРЕДНЬОЇ ТА ВИЩОЇ ШКОЛИ

У статті проаналізовано роль видавничої продукції у житті та свідомості людини. Автор продемонстрував на конкретних прикладах вплив художньої літератури на свідомість читача середньої та вищої школи. Тему розглянуто в контексті літературознавства, педагогіки та соціальних комунікацій.

Ключові слова: література, свідомість, вплив, читач середньої та вищої школи.

Формування та розвиток сучасного читача в середній та вищій школі достатньо узалежнений від книжкового ринку, який являє собою різнобарвну палітру вибору видавничої продукції. Лише залишаються запитання: які кольори цієї гами, до чого вони мотивують? Тому проблематика формування попиту та впливу книжкової продукції на свідомість сучасного читача середньої та вищої школи і стала темою та актуальною причиною даного дослідження.

Вибудовуючи власну інфраструктуру, книжковий ринок переповнив свої лави цілою низкою перекладів зарубіжних творів, які й сколихнули засадничу базу українського книговидавничого бізнесу. Серед російських авторів найпопулярнішими є: Б. Акунін, Д. Донцова, С. та М. Дяченки, А. Курков, О. Мариніна, В. Суворов, В. Шитов. Українська художня література є основним асортиментом лише у кількох книгарнях України: «Сучасна українська книга» (м. Івано-Франківськ), «Ятка української книжки» (м. Дніпропетровськ), «Українська книга», «Букініст» (м. Чернівці), «Ятка Костянтина Родика» та «Ятка Володимира Яворського» у «Світі книги» (м. Київ). Це й стало основою для занепаду української книги як такої, про що у своїх наукових дослідженнях докладно писали Ірина Копистинська [5–8], Микола Тимошик [11] та ін. «У радянські часи читач змушений був купувати лише те, що пропонували йому видавництва, політику яких у свою чергу, диктували партійно-ідеологічні органи “згори”. Книга несла в собі

передусім “виховний”, “ідеологічний” заряд, а не “пізнавальний”, “споживацький”, як це прийнято розуміти у західному світі» [11, 22].

Проте це лише економічна сторона занепаду української книги. Окрім нього присутній деморалізуючий фактор, що викликає інстинктивні порухи підсвідомості та провокує до певних дій. М. Князева стверджує: *«Досвід духовного орієнтування і морального опору – ось, що треба виробити і чому треба навчити...» [3, 101].* А тому мораль, духовність, освіченість, поведінка – одні з основних факторів побудови здорової держави. На всі ці три фактори достатньо впливає виховання, освіта та саморозвиток – певна автоінтеграція у сучасному суспільстві. Однією із складових освіти та саморозвитку є книжкова продукція та й загалом вся література, яка посідає, на жаль, не найперше місце на порядку денному сучасного школяра чи студента, проте й не останнє.

Якщо реципієнт, а в цьому разі студент середньої та вищої школи, прагне до самореалізації та самоосвіти, він стикається із тим, що переважно цікаво його віковій категорії. Але й не тільки! Саме прагнення до реалізації своєї особистості у колі друзів чи знайомих вимагає глибших та недоступних знань, які ще не освоїли однолітки. Цей потяг має під собою кілька складових, зокрема: бажання похизуватись знаннями, «володіти етикеткою» модного бренду, дати відповіді на власні невіршені запитання, поглиблювати свої внутрішні підсвідомі фантазії, бажання чи інтереси. Ці складові не є вичерпною базою мотивів для читання літератури, яка не відповідає віковим категоріям студентів.

Самі лейтмотиви такого потягу не містять негативного забарвлення, оскільки сприяють саморозвитку особистості, проте існує кардинальна різниця у факторі та тематиці зацікавлення. У даному контексті має місце не лише саме зацікавлення студента певною літературою, а й книжкова продукція чи електронні ресурси, які несуть під гарною обкладинкою жажливий деморалізуючий зміст, наслідки якого викоринити не просто.

Існує принципова різниця між переглядом фільму та читанням книги. Під час перегляду кінофільму, який містить жажливий маніакальний чи загалом деморалізуючий характер, студент переживає цей момент зараз і одразу. Його свідомість на даному етапі лише синтезує те, що бачить, і виводить відповідну реакцію на те, що вже придумав режисер. А під час читання художньої книги свідомість людини генує свої власні ідеї, фантазії, стилі, образи – кінострічка «Сам собі

режисер». Відповідно, що пригадування певних образів, героїв, дій, породжених власною уявою, спричинить безпосередній вплив на підсвідомість, що й стане рушійним чинником до подальшого формування особистості. Тому є принципова різниця у тому, що накопичує в собі підсвідомість, на яких фантазіях будується мораль та етика ще несформованої особистості – майбутнього нашої держави.

Розглядаючи мотив «володіння етикеткою» модного бренду, необхідно навести приклад роману англійської письменниці Е.Л. Джеймс «П'ятдесят відтінків сірого» (“Fifty Shades of Grey”), який у 2011 р. заповнив книжковий та електронний світовий ринок. Вплив цього твору на свідомість студента середньої школи мав неабияке значення, про що свідчать самі ж студенти, їхні електронні пости та блоги. Роман має своє жанрове призначення, яке й повинен виконувати, проте в руках підлітка він перетворюється на деморалізацію свідомості. Прикладом цієї ж тематики послуговує безліч сучасних книг еротичного характеру, які входять до числа найбажаніших: Домініка Орі «Історія О» (“Histoire d’O”), Шайлі Блек «Порочні узи» (“Wicked Ties”), Сильвії Дей «Оголена для тебе» (“Bared to you”), Люсінди Керрінгтон «Дев'яносто днів Женеєви» (“The Ninety Days of Genevieve”) та ін.

Переживаючи у своїй фантазії грандіозні ідеї, породжені прочитаним твором, студенти середньої (в особливий спосіб) та вищої школи підсвідомо намагаються вилити пережитки своєї фантазії в життя, що й породжує викривлене бачення реальності та здорового глузду людини. У цьому аспекті слушно зазначив Я. Коменський, який хотів трансформувати звичайну школу в школу людяності, а В. Сухомлинський – у майстерню радості, І. Ферне – у школу серйозних справ і творчості, школу розваг та ігор. Проблематика гуманізації школи й відносин між вчителем і учнем є активною у наш час, а саме це й могло б сприяти моральним настановам, що дали б свій продуктивний результат. Цю проблематику у своїх наукових працях розглядали: Б. Неменський, Л. Буєва, Є. Євладова, Ш. Амонашвілі, Ю. Мальований, Л. Кондрашова та ін.

До згубного впливу на свідомість сучасного читача середньої та вищої школи також призводить читання видавничої продукції жорстокого та насильницького характеру. На сучасному етапі лідирують серед студентських кіл книги Карлоса Бальмаседа «Кулінарна книга канибала» (“Manual del cannibal”) та детективний роман Джеффа Ліндсея «Чатуючий демон Декстера» (“Darkly Dreaming Dexter”).

Книги такого характеру видозмінюють у свідомості людини поняття реального та глибоко в підсвідомості колись відіграють свою роль, але вже в реальному житті чи вподобаннях. *«...Демонстрація жаків і насильства призводить до кризи співчуття: багато разів переступивши межу сприйняття, людина втрачає природну співчутливість, у неї закладається тотальна байдужість до зла. Нам показують нескінченну кількість видінь, які схожі на галюцинації шизофреніків, примушують пережити стан, властивий хворій уяві» [10].*

Запобігаючи таким випадкам, науковці рекомендують учителям та викладачам проводити навчально-виховні процеси, які б детально роз'яснювали вибір, значення та вплив читання літератури у ще несформованому віці. Даному аспекту присвячена праця Л. Кондрашової «Гуманізація навчально-виховного процесу школи: історія, теорія, пошуки» [4], де фахівець вважає, що слід максимально вводити до навчально-виховного процесу людські критерії, перш за все моральність, духовність та красу, виховуючи тим самим у студентів любов до прекрасного [12].

Підсумовуючи вищесказане, необхідно зазначити, що ця проблематика впливу художньої літератури на свідомість читача середньої та вищої школи не є ґрунтовно вивченою на сучасному етапі та потребує подальшого аналізу. Отож, духовність та моральність кожного зокрема – це духовність цілої нації, як зазначає С. Гончаренко: *«Людина духовна в тій мірі, в якій вона задумується над цими питаннями і прагне дістати на них відповідь. Втрата духовності рівнозначна втраті людяності» [1].*

ДЖЕРЕЛА

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
2. Калашникова Л. Пресса и проблемы культурного наследия / Л. Калашникова // Вестник Московського университета. – 1999. – № 4.
3. Князева М. «Черная культура» и светлый человек / М. Князева // Педагогика. – 2011. – № 3. – С. 97–101.
4. Кондрашова Л. Гуманізація навчально-виховного процесу школи : історія, теорія, пошуки [Електронний ресурс] / Л. Кондрашова // Гуманізація навчально-виховного процесу. – Режим доступу : http://www.intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_collection_of_scientific_labours

5. Копистинська І. Книжкові розкладки сьогодні : тематичний аспект / Ірина Копистинська // Вісник Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. – К., 2003. – Вип. 11. – С. 18–21. – (Журналістика).
6. Копистинська І. Літературний процес як основа художнього книговидання / Ірина Копистинська // Науковий вісник Чернівецьк. ун-ту. – Чернівці, 2004. – Вип. 214–215. – С. 38–42. – (Слов'янська філологія).
7. Копистинська І. Тенденції сучасного вітчизняного книговидання : організаційний, тематичний та рекламно-промоційний аспекти (1991–2003 рр.) / Ірина Копистинська. – К., 2004. – 202 с.
8. Копистинська І. Тенденції формування сучасного українського книжкового ринку / Ірина Копистинська // Наукові записки Ін-ту журналістики. – К., 2002. – Т. 8. – С. 121–127.
9. Кримський С. Запити філософських смислів / С. Кримський. – К. : ПАРАПАН, 2003. – 240 с.
10. Сухорукова А. Вплив ЗМІ на формування духовності особистості та суспільства [Електронний ресурс] / А. Сухорукова. – Режим доступу : http://librar.org.ua/sections_load.php?s=philosophy_psychology&id=91&start=4
11. Тимошик М. Розробка видавничої програми / Микола Тимошик // Друкарство. – 2001. – № 2. – С. 22–24.
12. Формування високих естетичних вподобань на уроках літератури [Електронний ресурс] // Педагогіка. – Режим доступу : <http://osvita.ua/vnz/reports/pedagog/14685>.

В статье проанализирована роль издательской продукции в жизни и сознании человека. Автор продемонстрировал на конкретных примерах влияние художественной литературы на сознание читателя средней и высшей школы. Тема рассмотрена в контексте литературоведения, педагогики и социальных коммуникаций.

Ключевые слова: литература, сознание, влияние, читатель средней и высшей школы.

The article analyzes the role of publishing products in the life and mind of a person. It shows influence of literature on the minds of readers of secondary and high school with the help of specific examples. This research topic is presented in the context of literature, pedagogy and social communications.

Key words: literature, consciousness, influence, reader of secondary and high school.